

*Марта Корж,
студентка 4 курсу
факультету управління фінансами та бізнесу
Львівського національного університету ім. І. Франка*

ІНСТРУМЕНТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО «ЗЕЛЕНОГО КУРСУ» ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ УКРАЇНИ

У роботі проаналізовано ефективність впровадження засад Європейського зеленого курсу (далі – ЄЗК) в кліматичну, енергетичну, промислову та інші сфери в Україні. Окреслено основні пріоритети та принципи, якими керується Європейський Союз під час реалізації стратегії Європейського зеленого курсу. Визначено проблеми, які стосуються динамічного, збалансованого сталого розвитку на основі попереднього аналізу структурних елементів ЄЗК. Досліджено процес ревіталізації як один з інструментів реалізації ЄЗК, виявлено проблеми ревіталізації промислових об'єктів України та забезпечення сталого розвитку міст. Акцентовано на необхідності гармонізації всіх складових міського, обласного та районного просторів із метою залучення інвестицій у регіони, розвитку як певних районів, так і економіки в цілому з дотриманням цілей ЄЗК.

Ключові слова: *Європейський зелений курс, ревіталізація, сталий розвиток, альтернативна енергетика, відновлювані джерела енергетики, револьверні фонди, промислові зони.*

The article analyzes the effectiveness of the implementation of the European Green Deal in climate, energy, industry, etc. in Ukraine. The main priorities and principles that guide the European Union in implementing the European Green Deal strategy are outlined. The problems related to the dynamic, balanced sustainable development of the regions are identified, based on a preliminary analysis of all structural elements of the EGD, taking into account the content of these issues in the EU and the state of affairs in this area in Ukraine. The process of revitalization as one of the tools for the implementation of PES has been studied, it has been revealed the problems of the process of revitalization of industrial facilities of Ukraine and ensuring sustainable urban development. The study emphasizes the need to harmonize all components of urban, regional and district spaces in order to attract investment in the regions, the development of certain areas and the economy as a whole.

Key words: *European Green Deal, revitalization, sustainable development, alternative energy, renewable energy sources, revolving funds, industrial zones.*

Постановка проблеми. Однією з найбільших нагальних проблем сьогодення є проблема досягнення необхідної збалансованості між розвитком суспільного виробництва та станом навколишнього середовища. Ця збалансованість – запорука економічного й соціального прогресу як сучасного суспільства, так і прийдешніх поколінь. Важливим та актуальним у сучасних умовах залишається питання забезпечення сталого розвитку соціо-еколого-економічних систем міст та їх громад. Сучасні трансформаційні процеси супроводжуються значними технологічними (розвиток «зеленої енергетики» та «синьої економіки»), кліматичними та соціальними змінами (трудова міграція, збільшення тривалості життя). Однак їх потенціал досі залишається обмеженим у переважній більшості країн ЄС та в Україні зокрема, вони все ще не утворюють єдиної системи інструментів «зеленого» курсу, а використання кожного з них залежить більшою мірою від специфічних умов сектору чи країни, де реалізується той чи інший «зелений» проект. Тому в роботі пропонується зосередити увагу на ревіталізації як дієвому комплексному інструменті перетворення промислових міст та окремих об'єктів відповідно до цілей ЄЗК та цілей сталого розвитку. Ревіталізація – це не лише сучасний тренд трансформації промислових об'єктів на активний публічний простір. Основою цього процесу є відновлення будівель міського середовища шляхом надання їм нового функціонального призначення. Забезпечення ефективності трансформації промислових об'єктів є необхідним не лише для підвищення інтересу місцевих жителів і туристів, але і допомагає розвинути прибутковий бізнес у регіонах. Ревіталізаційні проекти стимулюють розвиток «зеленої» економіки, приваблюючи нові зарубіжні інвестиції та сучасні технології.

Питання сталого розвитку досліджувалося в працях М. Афанасьєва, О. Бобровської [15], З. Варналія [16], І. Вахович, М. Бутко, З. Герасимчук [17], Т. Крушельницької, Т. Маматової, О. Пирікова [18], І. Чикаренко та інших вчених. Серед зарубіжних вчених питання раціоналізації природокористування, екологізації антропогенної діяльності та природоохоронні інвестиції вивчали П. Вос [19], Дж. Геллавел, Д. Лінденмаєр, Р. Грін, Р. Камані, Н.Мун'єр, В. Ульманн, Д. Мітлін, С. Грімонд [20], Х. Дейлі, Н. Сміт. Вклад учених у дослідження актуальних питань цієї тематики є вагомим, проте сьогодні недостатня увага приділяється конкретним інструментам «озеленення економіки» в межах ЄЗК, підтриманого Україною.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у систематизації методів імплементації зеленого курсу в Україні; у виділенні ревіталізації як стратегії перетворення постпромислових об'єктів та територій на зони сталого та екологічного розвитку, у пропозиції щодо широкого застосування інструментів ревіталізації на основі опрацювання успішного досвіду ЄС у цій царині.

Теоретичні та практичні аспекти впровадження Європейського зеленого курсу в Україні. У грудні 2019 року Європейська Комісія прийняла Європей-

ський зелений курс (ЄЗК). Європейський зелений курс – комплекс заходів, який визначає політику ЄС на найближчі роки у таких сферах, як клімат, енергетика, біорізноманіття, промислова політика, торгівля тощо.

Європейський зелений курс – це ідеальний симбіоз амбіційного плану переходу до кліматично нейтральної Європи до 2050 року і заклик до вирішення глобальних проблем зміни клімату, забруднення та втрати біологічного різноманіття [1, с. 10].. Проведемо аналогію з відомим Новим курсом (New Deal) президента США Франкліна Рузвельта (який був комплексною програмою для подолання періоду глибокої депресії в США у 1930-х рр). Саме це визначає European Green Deal як курс, запропонований Європейською Комісією як назва стратегії та програми дій вищого органу виконавчої влади в ЄС.

Включення кліматичних амбіцій до порядку денного ЄС – відповідь на запит громадян ЄС, які останнім часом висловлюють свою кліматичну позицію не лише через протести, а й через вибір відповідних політичних сил, в тому числі на виборах до Європейського Парламенту. Це позначилось і на формуванні складу нової Європейської Комісії – серед шести груп комісарів одна займатиметься ЄЗК. Такий запит громадян демонструє й опитування громадської думки, що проводилось Євробарометром у 2019 році. За його результатами більше 93% опитаних вважають зміну клімату серйозною проблемою, а 49% вважають, що саме Європейський Союз є відповідальним за дії для боротьби зі зміною клімату. За словами Урсули фон дер Ляєн, месидж від європейських виборців – і молоді, яка ще не голосує – є гучний і чіткий: вони хочуть реальних дій щодо зміни клімату і прагнуть, щоб Європа була лідером на цьому шляху [1, с. 14].

Європейський зелений курс є унікальним і в аспекті пріоритетів майже в усіх сферах діяльності ЄС [2] (Додаток А). Виділимо основні інструменти ЄЗК: стратегії (до яких належить і ревіталізація), кліматичне законодавство та фінансові інструменти. У нинішній ситуації необхідність розробки методики та інструментарію, що дозволять отримати певну сталу та успішну модель процесів ревіталізації, а саме відновлення деградованих територій, що постраждали від надмірної або неправильної експлуатації міських територій, набуває все більшого значення. Саме тому важливість проблеми ревіталізації має вагоме підтвердження в стратегічних документах та планах фінансування Європейського Союзу.

Окрім цього, ЄЗК передбачає і створення «підпроектів», які сприятимуть залученню інвестицій до реалізації стратегічних цілей. Для досягнення цілей ЄЗК необхідні суттєві інвестиції. Європейська Комісія оцінила, що для досягнення кліматичних та енергетичних цілей до 2030 року необхідно 260 млрд євро додаткових щорічних інвестицій. Тому одночасно із пропозицією цілей та дій у рамках ЄЗК Європейська Комісія планує розробку фінансових планів та інструментів для виконання амбітних завдань ЄЗК. Перш за все йдеться про Інвестиційний план сталої Європи, а в його межах — механізм справедливого переходу та Фонд спра-

ведливого переходу. Механізм та Фонд справедливого переходу будуть фокусуватися на регіонах і секторах, які зачеплені зеленим переходом, оскільки вони залежать від викопного палива чи вуглецевих процесів. Також передбачається, що принаймні 30% Invest EU Fund буде спрямовано на боротьбу зі зміною клімату, а усі програми ЄС матимуть 25% коштів на досягнення кліматичних цілей [3].

Більшість документів, передбачених Дорожньою картою у 2019 році, вже прийнято. Серед них: нові торговельна, лісова стратегії, стратегії по ґрунтах, з адаптацією до зміни клімату, плани дій з розвитку органічного виробництва та нульового забруднення тощо. Підкреслимо, що одним з основних принципів функціонування ЄС є принцип єдиної правосуб'єктності. Саме тому найбільше роботи було проведено щодо кліматичної політики та законодавства. У цьому контексті необхідно згадати про прийняття Європейського кліматичного закону та Комюніке з впровадження Європейського зеленого курсу («Fit for 55»). «Fit for 55» («Готові до 55») визначає, які законодавчі зміни потрібні, щоб досягти 55% скорочення викидів CO² до 2030 року, що передбачено у Європейському кліматичному законі.

З 2009 року Україна стала країною-членом політики ЄС «Східне партнерство». Важливо зазначити, що глобальне лідерство ЄС з питань зміни клімату, біорізноманіття та переходу до кліматичної нейтральності найбільше проявилось у формуванні нових пріоритетів у рамках політики Східного партнерства, під час підготовки та участі у 26-й Конференції сторін Рамкової конвенції ООН з питань зміни клімату у Глазго та 15-й Нараді сторін Конвенції з біорізноманіття.

Оцінка ефективності впровадження Європейського зеленого курсу в Україні. Що стосується питань впровадження відновлюваної енергетики (далі – ВДЕ), в Україні спостерігається її активний розвиток, що є ключовим компонентом енергетичного переходу. Проте все ж зберігається значна різниця частки ВДЕ у структурі генерації електроенергії.

Для порівняння: за 2019 рік в Україні та ЄС генерація з ВДЕ становила 3,6% та 23,8% відповідно без урахування ГЕС та ГАЕС, і 8,7% та 34,6% відповідно з урахуванням гідроенергетичних потужностей. За найбільш оптимістичним сценарієм Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року викиди парникових газів у 2050 році становитимуть 31% від рівня 1990 року (приблизно дорівнює поточному рівню), в той час як ЄС має намір стати повністю кліматично нейтральним до того часу. Підвищення енергоефективності є спільним викликом для України та ЄС, оскільки споживання енергетичних ресурсів у житлових та нежитлових будівлях в Україні теж становить близько 40% від усіх спожитих енергоресурсів.

Проблему загострює той факт, що при цьому кількість енергії, спожитої на 1 м², у декілька разів перевищує відповідний показник у країнах ЄС зі схожими

кліматичними умовами. Україні не вистачає інструментів для забезпечення суттєвого прогресу у сфері енергоефективності: програма «теплих кредитів» традиційно залишається недофінансованою, а Фонд енергоефективності почав роботу тільки наприкінці 2019 року [1, с. 25].

За даними дослідження U-LEAD 80% будинків в Україні потребують термомодернізації, через нераціональне споживання витрачається понад 50% тепла, а споживання можна скоротити на 25%. Найбільш ефективними заходами з термомодернізації для багатоквартирних будинків в Україні є [13]: встановлення індивідуального теплового пункту (до 30% економії на опаленні); балансування, теплоізоляція трубопроводів (до 10% економії на опаленні); утеплення стін, даху, підвалу та горища (від 15% до 30% економії на опаленні); встановлення енергоефективних вікон (від 5% до 10% економії на опаленні).

Ці проблеми можна вирішити за допомогою таких фінансових інструментів: IQ Energy, револьверні фонди, ЕСКО контракти, програми МТД, Фонд енергоефективності, «теплі» кредити.

Револьверні фонди є сучасним інструментом альтернативного фінансування об'єднань, який активно використовується у західних країнах. Попри це, в Україні не існує спеціального законодавства, яке регулює діяльність револьверних фондів.

Ідея «револьверного» фонду полягає у наданні «дешевих» поворотних позик для потреб учасників фонду; повернені кошти далі використовуються для фінансування інших учасників. У випадку асоціації ОСББ такі позики можуть надаватися для впровадження елементів теплової модернізації будинку (наприклад заміни вікон, утеплення зовнішніх стін), або ліквідації аварії в будинку – що для новостворених об'єднань є чи не катастрофою, оскільки необхідні кошти об'єднання збирати просто не встигають. Окрім того, кошти з револьверного фонду можна взяти на погашення енергоефективних кредитів [14].

Стан розвитку «циркулярної економіки» в Україні можна оцінити як дуже низький або відсутній. З огляду на те, що пріоритетним питанням для циркулярної економіки є управління відходами, у т.ч. попередження їх утворення, циркулярна економіка наразі лише в планах.

Загалом роль промисловості у формуванні ВВП України є високою порівняно з низкою країн ЄС. Програмні та стратегічні документи у сфері промислової політики в останні роки є секторальними (не мають горизонтального принципу), а проєкт Стратегії розвитку промислового комплексу України до 2025 року орієнтований переважно на просування українських промислових товарів на зовнішні ринки, освоєння нових видів продукції та технологій, підготовку персоналу та інноваційний розвиток промислових підприємств [1, с. 31].

Тенденції останніх років (2020 – 2021 рр.), зумовлені, передусім, розгортанням пандемії та її кризових наслідків, створили, тим не менш, «вікно можливо-

стей” для проведення державними та самоврядними органами радикальних реформ, подолання розривів і переходу на концептуально нові засади виваженого економічного розвитку, серед яких ключову роль відіграє концепція “озеленення” господарських систем українських міст. Вона набула популярності в міжнародній науковій спільноті, ставши, з одного боку, відповіддю на світову соціально-економічну кризу, а з іншого – рушієм переходу до нової моделі зростання та суспільно-економічного розвитку після пандемії, але вже на принципово нових умовах збалансованості та виваженості [4].

Ревіталізація як один з інструментів ЄЗК сталого розвитку міст. Важливим та актуальним у сучасних умовах залишається питання забезпечення відновлювального розвитку та ревіталізації соціо-еколого-економічних систем міст та їх громад. Саме сталий, збалансований розвиток, а не зростання, має бути загальним завданням управління на всіх рівнях.

За визначенням Організації Об’єднаних Націй, стале місто – це місто, у якому досягнення у суспільному, економічному і фізичному розвитку постійні. Стале місто [5] постійно самозабезпечене природними ресурсами; підтримує довготривалу безпеку мешканців, зокрема й від природних катастроф; характеризується високим рівнем життя його мешканців при збереженні природного середовища, ресурсів і екологічної рівноваги економічної й соціальної діяльності городян.

Стратегія розвитку міста – важлива частина побудови якісного оточення для містян. А ще вона необхідна для залучення інвестицій в інфраструктуру та місцевий бізнес. Тож зазвичай подібні стратегії мають і маркетингову складову, яка повинна створити рекламу окремого міста для надходження нових коштів від бізнесу, а також підвищити рейтинг серед туристів та місцевих жителів [6].

У Радянському Союзі міста будували з орієнтацією на те, що в центрі живуть люди і проходить, яке не яке, культурне життя, а на околицях розташовані промислові зони і підприємства, які забезпечують населення роботою. Та історія розвитку економіки та розбудови міст показала недалекоглядність такого підходу. Під впливом урбанізації та зростання рівня народжуваності міста розширилися і поглинули промзони. Навколо заводів вирости житлові будинки, школи, бібліотеки, магазини. Наслідки цього ми можемо спостерігати і зараз, коли бачимо об’єкти промисловості фактично в центрі міста. Водночас падіння залізної завіси та планової економіки призвело до закриття багатьох цих підприємств, що були неконкурентоздатними і, як наслідок, появи занедбаних промислових територій, які зовсім не використовуються [7].

Останні кілька десятиліть у світі характеризуються трендом трансформації промислових об’єктів на активний публічний простір. Основою цього процесу є відновлення будівель міського середовища шляхом надання їм нового функціонального призначення. Забезпечення ефективності трансформації промисло-

вих об'єктів є необхідним не лише для підвищення інтересу місцевих жителів і туристів, але і допомагає розвинути прибутковий бізнес у регіонах [8].

У глибокому розумінні ревіталізація є інструментом для вирішення проблем міста чи району (екологічних, інфраструктурних), тобто поза рамками самої ревіталізованої промзони. У деяких країнах Європи та США ревіталізаційні процеси почалися 30-40 років тому. Чималий досвід тут мають країни Бенілюксу й Скандинавії, Балтики та Західної Європи. Інші, як Україна, тренд підхопили лише тепер [9].

Наприклад, текстильну фабрику 19 століття в англійському Бредфорді у 1980 році перетворили на художній центр Salts Mill. Його щороку відвідує близько 100 000 людей. На базі центру є як безкоштовні можливості для громади, так і магазини, кафе, приміщення, що здаються в оренду. У польській Лодзі на базі бавовняної мануфактури Ізраеля Познанського створили найбільший у Східній Європі торговельно-розважальний комплекс Manufactura. Процес його ревіталізації вважається одним із найвдаліших прикладів відновлення промислових об'єктів. Але один із найвідоміших прикладів відновлення старої інфраструктури — це Хай-Лайн парк у Нью-Йорку. Його побудували на місці залізничної естакади, яка сполучала індустріальні райони. Парк знаходиться на висоті 10 метрів, а його загальна протяжність – понад 2 кілометри [10].

Що стосується процесів ревіталізації в Україні, то першим інноваційним парком в Україні є Unit City (Київ), успішним проєктом стала діяльність «Промприладу» (Івано-Франківськ), а також спільнота свідомих підприємців, які дбають про соціальний та екологічний вплив своєї діяльності реалізує проєкт IZONE (Київ) та інші.

Ці проєкти демонструють активний перехід України до інклюзивної економіки з виходом на інклюзивні потреби суспільства.

Ревіталізація за останні 30-40 років набула неабиякого поширення у Європі як один з основних напрямів розвитку мегаполісів. Європейські міста характеризуються нерівномірністю розвитку, концентрацією потенціалу в столиці та окремих обласних центрах, а також наростанням кризових явищ на периферії. Оскільки в Європейському зеленому курсі ключову роль відіграє стратегія сталого соціально-економічного розвитку, то відновлення потенціалу та підвищення соціально-економічних показників у містах, а також масштабне запровадження програм ревіталізації міського простору стали для ЄС особливо актуальними питаннями. Вивчення досвіду європейських міст у галузі ревіталізації надасть нового імпульсу багатьом українським містам, що намагаються подолати проблеми занепалих міських територій, зокрема історичних центральних районів та середмість.

Отже, для оптимального функціонування регіональної системи необхідна гармонізація всіх складових міського, обласного та районного просторів, а ревіталізація справді відіграє в цьому процесі досить важливу роль. За допомогою

такого процесу можна наділити занедбані промислові об'єкти новими функціями. Основними суб'єктами цього процесу є саме місто і його представницькі органи влади, власники підприємств, потенційні інвестори та громадськість. Основою досягнення спільних цілей є конструктивний діалог між ними. Завдяки ревіталізації промислових об'єктів можна створити новий імідж об'єкта чи території через зміну їх функцій, залучити інвестиції у регіон і, як наслідок, розвиток як певного району, так і економіки в цілому, а також розвинути нові громадські та публічні простори для жителів цих територій [8].

Висновки. Економічні ефекти від ревіталізації промислових об'єктів виміряти важко, а сама трансформація промзон не є панацеєю для українських міст. Окрім цього, більш гостро постає питання можливої джентрифікації, оскільки райони міст, де відбувається активна ревіталізація промзон, популяризуються, відповідно ціни на послуги в таких районах зростають, бо райони виглядають більш привабливо. Зазвичай населення, що орендує житло у таких місцях, змушене змінити місце проживання через неможливість сплачувати підвищену орендну плату. Тим часом практика показує, що ревіталізація має позитивний ефект. Нерідко вона стає стимулом для стартапів, малого та середнього підприємництва, для виробничих експериментів та колаборацій. Це може привести капітал у район.

Пандемія активно вплинула на «озеленення» господарських регіонів України, зацентрувавши на проблемних місцях, що стримують поступ сталого розвитку українських міст, окреслила напрями руху і вироблення стратегічних орієнтирів і політичних рішень органами публічного управління. Можна виділити низку негативних тенденцій, які вимагають невідкладних заходів з метою динамічного, збалансованого сталого розвитку регіонів: фрагментарність та непослідовність державної кліматичної політики України, значний технологічний розрив між європейською та українською енергетичними системами, незбалансований розвиток енергосистеми, недостатня гнучкість та брак маневрених потужностей, нові технічні бар'єри, пов'язані з посиленими вимогами до екологічності товарів тощо.

Отже, для ефективного впровадження Європейського зеленого курсу і процесів ревіталізації в Україні необхідно розумно використовувати природні ресурси й інші складові потенціалу міст – інтелектуальний, кадровий, фінансово-економічний, промисловий; посилювати роль міст у національному русі на шляху до сталого розвитку; модернізувати управлінські підходи до забезпечення сталого розвитку міст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейський зелений курс : можливості та загрози для України. *Міжнародний фонд Відродження*. URL : <https://dixigroup.org/storage/files/2020-05-26/european-green-dealwebfinal.pdf>

2. A Union that strives for more. My agenda for Europe. *By candidate for President of the European Commission Ursula von der Leyen. Political guidelines for the next European Commission 2019-2014.* URL : https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/political-guidelines-next-commission_en_0.pdf
3. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. *The European Green Deal. COM(2019) 640 final.* URL : https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf
4. Овдій Я.П. Управління процесами сталого розвитку міст України крізь призму стратегічних пріоритетів Європейського зеленого курсу. *Науковий вісник «Демократичне врядування».* 2021. № 1(27).
5. ООН – ХАБИТАТ – Програма ООН по розвитку населених пунктів. URL : <http://www.un.org./ru/ga/habitat>
6. Україна майбутнього: як розкрити потенціал міст. Mind. URL : <https://mind.ua/publications/20232500-ukrayina-majbutnogo-yak-rozkriti-potencial-mist>
7. Ревіталізація – відродження, а не демонтаж. *Інтернет-видання «Відродження».* URL : <https://poltava.to/news/64300/>
8. Корж М.А. Трансформація промислових об'єктів в активний публічний простір як один з інструментів розвитку прибуткового бізнесу регіонів. *Матеріали круглого столу каф. фін. менеджменту Львівського національного університету «Європейські структурні фонди та їх співпраця з Україною».* Львів, 2021.
9. Другий шанс. Як і навіщо міста ревіталізують занедбані об'єкти. *Куфер.* URL : <https://kufer.media/misto/drugyj-shans-yak-i-navishho-mista-revitalizovuyut-zanedbani-ob-yekty/>
10. Ревіталізація промзон та публічних просторів: український досвід. *Європейський простір «Together».* URL : <https://euprostitir.org.ua/practices/144084>
11. Promplylad.Renovation. *Офіційний веб-сайт.* URL : <https://promplylad.ua/ua/>
12. IZONE. *Офіційний веб-сайт.* URL : <https://izone.ua/about/>
13. Фінансові інструменти для реалізації енергоефективних проєктів в житловому фонді. U-LEAD with Europe. URL : <http://misto-em.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/Maslennikov-Finansovi-instrumenty.pdf>
14. Що таке револьверний фонд? Термомодернізація. . URL : <https://thermomodernisation.org/revolvernyi-fond/>
15. Бобровська О. Формування та відтворення потенціалу сталого розвитку територій регіону. *Державне управління та місцеве самоврядування.* 2017. №1. С. 54-61.
16. Варналій З.С., Мокій А.І., Новікова О.Ф. та ін. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально економічного розвитку: монографія. К.: Знання України, 2005. 498 с.
17. Герасимчук З.В. «Зелёная» экономика как инструмент устойчивого развития региона: материалы III Черноморської міжнар. наук.-практ. конф. Московського державного університету імені М.В. Ломоносова. 2019. С.121-122.
18. О.В. Пиріков. Необхідність розробки стратегії розвитку екологічної безпеки регіонів сталого розвитку. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі.* 2014. № 3 (65). С. 49-53.
19. P. Vos, E. Meelis And W. J. Ter Keurs. A framework for the design of ecological monitoring programs as a tool for environmental and nature management. *Environmental Monitoring and Assessment.* №61. 2000. 317–344 p.
20. S. Grimmond. Urbanization and Global Environmental Change: Local Effects of Urban Warming. *The Geographical Journal. Environment and Development in the Former South African Bantustans.* №173. 2007. pp. 83-88.

21. Як ревіталізація робить збиткові промислові об'єкти привабливими для інвестицій. *Юридична компанія ILF*. URL : <https://www.ilf-ua.com/uk/blog/iak-revitalizatsiia-robot-zbitkovi-promislovi-ob-iekti-privablivimi-dlia-investitsii/>

REFERENCES

1. Yevropeys'kyu zelenyy kurs : mozhlyvosti ta zahrozy dlya Ukrayiny [European Green Course: Opportunities and Threats for Ukraine]. *dixigroup.org*. Retrieved from <https://dixigroup.org/storage/files/2020-05-26/european-green-dealwebfinal.pdf> [in Ukrainian].
2. A Union that strives for more. My agenda for Europe. By candidate for President of the European Commission Ursula von der Leyen. Political guidelines for the next European Commission 2019-2014. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/political-guidelines-next-commission_en_0.pdf [in English].
3. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal. COM(2019) 640 final. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf [in English].
4. Ovdyy, YA.P.(2021). Upravlinnya protsesamy staloho rozvytku mist Ukrayiny kriz' pryzmu stratehichnykh priorytetiv Yevropeys'koho zelenoho kursu [Management of sustainable urban development processes in Ukraine through the prism of strategic priorities of the European Green Course]. *Naukovyy visnyk «Demokratychnе vryaduvannya» – Scientific Bulletin “Democratic Governance”*, 1(27) [in Ukrainian].
5. OON – KHABITAT – Programma OON po razvitiyu naseleennykh punktov [UN – HABITAT – United Nations Human Settlements Development Programme] *www.un.org*. Retrieved from <http://www.un.org/ru/ga/habitat> [in Russian].
6. Ukrayina maybutn'oho: yak rozkryty potentsial mist [Ukraine of the future: how to unleash the potential of cities] *mind.ua*. Retrieved from <https://mind.ua/publications/20232500-ukrayina-majbutnogo-yak-rozkriti-potencial-mist> [in Ukrainian].
7. Revitalizatsiya – vidrozhennya, a ne demontazh. Internet-vydannya «Vidrozhennya» [Revitalization – revival, not dismantling. Online edition of the “Renaissance”]. *poltava.to*. Retrieved from <https://poltava.to/news/64300/> [in Ukrainian].
8. Korzh, M.A. (2021). Transformatsiya promyslovykh ob'yektiv v aktyvnyy publichnyy prostir yak ody z instrumentiv rozvytku prybutkovoho biznesu rehioniv [Transformation of industrial facilities into an active public space as one of the tools for the development of profitable business in the regions]. «*Yevropeys'ki strukturni fondy ta yikh spivpratsya z Ukrayinoyu*» - “*European Structural Funds and their cooperation with Ukraine*” [in Ukrainian].
9. Druhyy shans. Yak i navishcho mista revitalizovuyut' zanedbani ob'yekty [Second chance. How and why cities revitalize abandoned buildings]. *kufer.media*. Retrieved from <https://kufer.media/misto/drugyj-shans-yak-i-navishho-mista-revitalizovuyut-zanedbani-ob-yekty/> [in Ukrainian].
10. Revitalizatsiya promzon ta publichnykh prostoriv: ukrayins'kyu dosvid [Revitalization of industrial zones and public spaces: Ukrainian experience]. *euprostir.org.ua*. Retrieved from <https://euprostir.org.ua/practices/144084> [in Ukrainian].
11. Promplylad.Renovation [Promplylad.Renovation]. *promplylad.ua*. Retrieved from <https://promplylad.ua/ua/> [in Ukrainian].
12. IZONE [IZONE]. *izone.ua*. Retrieved from <https://izone.ua/about/> [in Ukrainian].
13. Finansovi instrumenty dlya realizatsiyi enerhoefektyvnykh proyektiv v zhytlovomu fondi [Financial instruments for the implementation of energy efficient projects in the housing stock].

- misto-em.org.ua*. Retrieved from <http://misto-em.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/Maslenikov-Finansovi-instrumenty.pdf> [in Ukrainian].
14. Shcho take revol'vernnyy fond? Termomodernizatsiya [What is a revolving fund? Thermal modernization]. *thermomodernisation.org*. Retrieved from <https://thermomodernisation.org/revolvernyi-fond/> [in Ukrainian].
  15. Bobrovs'ka, O. (2017). Formuvannya ta vidtvorennya potentsialu staloho rozvytku terytoriy rehionu [Formation and reproduction of the potential of sustainable development of the region]. *Derzhavne upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya-Public administration and local self-government, 1, 54-61* [in Ukrainian].
  16. Varnaliy, Z.S., Mokiy A.I., & Novikova O.F. (2005). *Rehiony Ukrayiny: problemy ta priorityety sotsial'no ekonomichnoho rozvytku [Regions of Ukraine: problems and priorities of socio-economic development]*. Kyiv: Znannya Ukrayiny [in Ukrainian].
  17. Herasymchuk, Z.V. (2019). «Zelënaya» ékonomyka kak ynstrument ustoychyvoho rozvytyya rehiona [“Green” economy as an instrument of sustainable development of the region]. *Materialy III Chornomors'koyi mizhnar. nauk.-prakt. konf. Moskovs'koho derzhavnoho universytetu imeni M.V. Lomonosova – Materials of the III Black Sea International. scientific-practical conf. MV Lomonosov Moscow State University Lomonosov, 121-122* [in Russian].
  18. Pyrikov, O.V. (2014). Neobkhidnist' rozrobky stratehiyi rozvytku ekolohichnoyi bezpeky rehioniv staloho rozvytku [The need to develop a strategy for the development of environmental security of sustainable development regions]. *Naukovyy visnyk Poltavs'koho universytetu ekonomiky i torhivli – Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade, 3(65), 49-53*[in Ukrainian].
  19. P. Vos, E. Meelis And W. J. Ter Keurs. A framework for the design of ecological monitoring programs as a tool for environmental and nature management. *Environmental Monitoring and Assessment, №61, 2000, 317–344 p.* [in English].
  20. S. Grimmond. Urbanization and Global Environmental Change: Local Effects of Urban Warming. *The Geographical Journal. Environment and Development in the Former South African Bantustans, №173, 2007, pp. 83-88* [in English].
  21. Yak revitalizatsiya robyt' zbytkovi promyslovi ob'yekty pryvablyvymy dlya investytsiy [How revitalization makes unprofitable industrial facilities attractive for investment]. *www.ilf-ua.com*. Retrieved from <https://www.ilf-ua.com/uk/blog/iak-revitalizatsiia-robit-zbitkovi-promislovi-ob-iekty-privablivimi-dlia-investitsii/> [in Ukrainian].

